

بررسی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه‌ی ایران

(مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰)

مونا رباطی^۱ مجید رادفر^۲ علی ملک پور^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۸

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه‌ی ایران بر روی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی انجام گردید. روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر مسیر پژوهشی توصیفی است. جامعه‌ی آماری پژوهش تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی بودند که ۳۷۳ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب و به روش نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند به پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته پاسخ دادند. پرسشنامه‌ی ساخته شده متشکل از ۷۷ گویه است. داده‌های خام به دست آمده از پرسشنامه‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS26 و آزمون‌های آماری آمستقل و تحلیل واریانس یک سویه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج آزمون آمستقل نشان داد که جنسیت در مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه تفاوت دارد و مردان بیشتر از زنان در پذیرش هنجارهای مقاومت دارند. همچنین مشخص گردید که مردان بیشتر از متاهلان در مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه مقاومت دارند. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک سویه نیز نشان داد که گروه‌های سنی مختلف در پذیرش هنجارهای متفاوت عمل می‌کنند و هر چه سن بالاتر می‌رود مقاومت در پذیرش هنجارها کمتر می‌شود. همچنین مشخص گردید که مدرک تحصیلی نقشی در پذیرش یا عدم‌پذیرش هنجارهای جامعه ندارد، اما در شاخص‌ها مشخص گردید که افراد دارای مدرک تحصیلی پایین‌تر در مقابل رعایت قواعد و عرف خانواده مقاومت بیشتری داشته و تمایل به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه دارند. همچنین در توصیف میانگین‌ها مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان بی توجهی به قوانین جامعه، میزان تمایل به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه در حد کم است. از سوی دیگر، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان رعایت نکردن قواعد و عرف جامعه، میزان موافقت با دوستی و رابطه با جنس مخالف، میزان رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش در حد متوسط است. در کل میزان مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه در حد کم است.

کلمات کلیدی: مقاومت، پذیرش هنجارهای جامعه، دانشجویان، جنسیت، سن، تحصیلات، تاهل

^۱ گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mrobat63@gmail.com

^۲ گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

majid.radfar@iau.ac.ir

^۳ گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Pour.ali@gmail.com

در شرایط کنونی جامعه‌ی ایران، عدم پایبندی به هنجارها و ارزش‌ها در بین جوانان افزایش یافته است و آنها کمتر ارزش‌ها و هنجارهای نظام اجتماعی ایران را می‌پذیرند؛ در کل، ارزش‌ها، گرایش‌ها و حتی سبک زندگی آنان با نسل پیشین متفاوت است، و حتی می‌توان اشاره کرد که از این سبک و روش زندگی به عنوان ابزاری برای اعتراض و تقابل در برابر وضع موجود استفاده می‌کنند، و این مقاومت در پذیرش هنجارها و ارزش‌های جامعه از طرف جوانان، ساختار خرد و کلان را در برمی‌گیرد. "ایران از جوانترین کشورهای دنیاست. جوانان خود عاملین فعال و دخالتگر در محیط پیرامون خود هستند. آنان از شرایط پیرامون خود تفسیری دارند و بر مبنای دریافت و تفسیر خود کنش‌هایشان را شکل می‌دهند. هیچ کس بیش از خود آنها از معنای کنش و رموز رموز آنها آگاه نیست. (ساروخانی و توسلی، ۱۳۸۸: ۳). این موضوع از آن جهت حائز اهمیت است که دریابیم؛ جوانان ایرانی به طور قابل توجهی، در فضای جامعه حضور دارند و آنها هستند که شرایط جدید را رقم می‌زنند و در تقابل با شرایط موجود در جامعه قرار دارند و با مقاومت در برابر پذیرش هنجارها و ارزش‌های جامعه هنجارشکنی می‌کنند. "هنجارشکن، فردی است که از هنجارهای اجتماعی و انتظارات جامعه تخطی کرده است و در نتیجه، رفتارش به وسیله تعداد زیادی از مردم به صورت منفی ارزیابی می‌شود" (صدیقی سروستانی، ۱۳۸۵: ۱۷). "اصطلاح «هنجارشکنی»، اصطلاحی نامتعارف در علوم اجتماعی است، ولی به جای آن، از تعبیرهای دیگری همچون «نابهنجاری»، «کجروی»، یا «آنومی» بیشتر استفاده می‌شود. ضمن آنکه انحراف از هنجارها یک پدیده بسیار پیچیده اجتماعی است که در محیط‌های اجتماعی مختلف به شکلهای متفاوتی دیده می‌شود. این مفهوم به معنای سرپیچی از ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه به کار می‌رود. اگر فردی برخلاف رویه‌ها و قواعد مطلوب و مثبت جامعه گام بردارد و آنها را نقض کند، او را هنجارشکن می‌نامند. هنجارشکنی ارتباط نزدیکی و استواری با مفهوم «آنومی» دارد. کلمه «آنومی» را امیل دورکیم به قلمرو جامعه‌شناسی وارد کرد و آن عبارت است از: حالت مبهمی بین فرد و جامعه که در آن، هنجارها یا از بین رفته یا ضعیف شده‌اند یا با هم در تضادند. هنگامی که حالت نابهنجاری و هنجارشکنانه افزایش یابد، ممکن است جامعه با خطر متلاشی شدن روبه رو شود؛ چون اعضای جامعه، دیگر، ارزش‌ها و هدف‌های مشترکی را قبول ندارند. البته تعریف هنجارشکنی ممکن است براساس زمان و مکان، متفاوت و متمایز باشد؛ به این معنا که به جز برخی موارد و رفتارها و کنش‌های عام و جهان شمول، در بیشتر موارد، ماهیت جامعه است که نمونه‌های هنجارشکنی را معین می‌کند (آقاپور، ۱۳۸۷: ۱۰)

امیل دورکیم اولین بار در سال ۱۸۹۳ از مفهوم آنومی استفاده کرد، در نظر دورکیم، آنومی به وضعیتی در یک جامعه اطلاق می‌شود که در آن، هنجارهای اجتماعی نفوذ خود را بر فرد از دست بدهد. در چنین شرایطی، افراد دیگر برای اقتدار اخلاقی جامعه احترام قائل نیستند. بنابراین، افراد دچار احساس تشویش، سردرگمی و فقدان راهنمای اخلاقی می‌شود. تقاضاها و خواهشهای مادی آنها بی‌حساب و کتاب افزایش می‌یابد و خودخواهی‌ها بر آنها غلبه می‌یابد. شرایط نابسامانی که مستعد بی‌نظمی، جرم و انحراف است، همه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به اعتقاد دورکیم، وقتی فقدان التزام اجتماعی به قوانین، هنجارها و قواعد آشکار گردد، افراد احساس می‌کنند هیچ‌گونه ملاکی در انتخابهای خود ندارند؛ در نتیجه، حالتی از گسستگی و بی‌سازمانی در نظام اجتماعی آشکار می‌شود (اسلامی بناب، ۱۳۸۸: ۴۶). در نظر دورکیم، پیامدهای آنومی در شکل نوعی نابسامانی فردی و در قالب تعارض شخصیت فردی و خودخواه انسان با شخصیت اجتماعی و دیگر خواه او متجلی می‌شود؛ نتیجه این تعارض این است که خواسته‌های وجدان جمعی، کارآیی خود را از دست می‌دهد. تضعیف فشارهای جمعی نیز موجب می‌شود که افراد به حال خود رها شوند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۰: ۳۲۹-۴۳۰).

فرد رفتارهای اجتماعی خود را بر اساس مؤلفه‌های متعددی از قبیل فرهنگ و هنجارهای اعتقادی، ارزشی و قانونی مورد قبول خود یا جامعه و همچنین نقش خود در اجتماع و هویتی که بدست آورده تنظیم می‌کند. در یک تقسیم‌بندی می‌توان رفتار اجتماعی را به دو نوع تقسیم نمود: رفتار جامعه‌پسند و رفتار جامعه‌ستیز. رفتار جامعه‌پسند آن دسته از رفتارهایی را شامل می‌شود که مورد قبول جامعه بوده، با قوانین و هنجارهای جامعه مطابقت دارد. این نوع از رفتارها سازنده و در جهت پیشبرد اهداف یک گروه یا اجتماع هستند مثل نوع دوستی. از سوی دیگر رفتار جامعه‌ستیز رفتارهای منفی هستند که با قوانین و معیارهای جامعه مطابقت ندارند. مورد قبول افراد جامعه نیستند و اغلب پیامدهای منفی اجتماعی را برای فردی که مرتکب این رفتارها می‌شوند به همراه دارند. این دسته از رفتارها مخرب بوده و مانع پیشبرد اهداف گروه یا اجتماعی هستند که فرد در آن قرار دارد (فروزان و فروزان، ۱۳۹۲: ۵۶۵). بنابراین، می‌توان گفت "بی‌هنجاری وقتی روی می‌دهد که انفصالی جدید میان ساختار اجتماعی و فرهنگ، میان توانایی‌هایی به لحاظ ساختاری ایجاد شده افراد برای عمل کردن هماهنگ با اهداف و هنجارهای فرهنگی و خود هنجارها و اهداف وجود دارد" (ریتزر، ۱۳۸۹: ۱۶۱).

البته، به نظر می‌رسد گذار از دوران سنتی به مدرن و تغییرات جامعه و شبکه‌های اطاعتی جهانی و غیره فضا و بستری را فراهم آورده که منجر به تغییر تفکرات افراد خصوصا جوانان شده است. در واقع، فضایی فراهم شده است که حتی زمینه‌ساز "گریز از مقررات" و هم "ساخت مقررات" را برای جوانان مهیا نموده است. بستری که به افراد امکان گریز از هنجارها و ارزش‌های جامعه و نظام قدرت را می‌دهد. افراد به واسطه ساختارهای موجود در فضای جدید، نه تنها می‌توانند در برابر هنجارهای غلب، مقاومت نمایند بلکه حتی می‌توانند هنجارهای جدیدی را رقم بزنند و خود تبدیل به قدرت در برابر ساختارها شوند. به عبارت دیگر، در جامعه جهانی امروز، "هویت مقاومت" در برابر هنجارها و ارزش‌ها دستخوش تغییر شده است. جریانی که در هر جامعه‌ای برای به نقد کشیدن روابط نهادینه شده قدرت (عینی و ذهنی) شکل می‌گیرد و جامعه ایرانی نیز از این قاعده نه تنها مستثنی نبوده بلکه به دلیل حضور گسترده نسل جوان جامعه در بطن فضای جدید، شاهد تغییرات شگرفی در خرده فرهنگ آنان است. کاستلز در تعریف هویت مقاومت می‌گوید: "این هویت به دست کنشگرانی ایجاد می‌شود که در اوضاع و احوال یا شرایطی قرار دارند که از طرف منطق سلطه، بی‌ارزش دانسته می‌شود یا داغ ننگ بر آن زده می‌شود. از همین روی همان طور که کالهون در توضیح خود درباره‌ی ظهور خط مشی‌های هویتی مطرح کرده است سنگرهایی برای مقاومت و بقا بر مبنای اصول متفاوت یا متضاد با اصول مورد حمایت نهادهای جامعه ساخته می‌شود" (تاجیک، ۱۳۹۵: ۵۵۹) و بر این اساس فرایند پادقدرت شکل می‌گیرد که خروجی آن، جریان‌هایی اعتراضی (کلامی، رفتاری، شناختی) است و قسمت اعظم هدف آن، استقلال در مقابل نهادهای جامعه با روش‌های خود خواهد بود. در واقع مساله‌ای که در اینجا مطرح می‌گردد این است که نوع و شکل مقاومت در بین جوانان چگونه است؟ عوامل جامعه شناختی موثر در مقاومت جوانان در مقابل پذیرش هنجارهای رسمی جامعه کدامند و چه تاثیری بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه دارند؟

چهارچوب نظری پژوهش

نسل نو در حال ساختن و تجربه کردن دنیای خودش است. دنیایی که ممکن است لزوما با چارچوب‌ها و هنجارهای نسل گذشته منطبق نباشد. دنیایی که مختصات، ارزش‌ها، هنجارها، زبان و حتی گویش‌های مختص خودش را پیدا می‌کند.

هدیاج (مکتب بیرمنگام) معتقد است آن چالشی که خرده‌فرهنگ‌ها علیه هژمونی بازنمایی می‌کنند مستقیما از خود آن خرده‌فرهنگ‌ها نشأت نمی‌گیرد؛ بلکه آن چالش به شکلی غیرمستقیم، یعنی در سبک و سیاق انتخابی

اشخاص متبلور می‌گردد. از این طریق خرده‌فرهنگ‌های جوانان به شکل‌های نمادین هم در مقابل فرهنگ مسلط و هم در برابر فرهنگ‌های مادری خویش مقاومت می‌ورزند (استوری، ۱۳۸۹: ۲۸۲-۲۸۰). به زعم هیدایچ، خرده‌فرهنگ‌ها از طریق سبک‌های مقاومت، هویت متفاوتی را ابراز می‌کنند و نسبت به نظم اجتماعی مسلط اعتراض می‌کنند. به نظر او جوانان از طریق انواع مختلفی از سبک‌ها این مقاومت را نشان می‌دهند (استوری، ۱۳۸۹: ۲۸۲-۲۸۰). ضمن آنکه بهتر است توصیف جامعتری از ابعاد دیگر سبک‌های مقاومت داشته باشیم. کنش‌های مختلف افراد در برابر هنجارهای خانواده و جامعه الزاما به معنای «مقاومت» و اعتراض نیست.

در این زمینه به نظر می‌رسد دوسرتو «تاکتیک‌ها» را راهکارهای مقاومت افراد عادی در برابر نظام قدرت می‌داند. این مقاومت، ساختارشکنانه نیست؛ بلکه با الهام از هژمونی گرامشی این ایده را با خود دارد که ضمن هم‌نوایی با نظم موجود و پذیرش نظام قدرت می‌توان شیوه‌های عمل متفاوتی را ابداع کرد؛ شیوه‌هایی که استراتژی‌های نظام را از طریق تبدیل فضاهای از پیش موجود به فضاهای دلخواه به چالش می‌طلبند (شفیعی، ۱۳۹۳: ۱۵۹).

بر این اساس مقاومت در افراد الزاما در چارچوب اعتراض به ساختارهای سیاسی معنا نمی‌شود. بازنمایی از خود برای کسب قدرت، ابراز وجود، خودنمایی، تأکید بر تمایزات طبقاتی، رهاکردن هیجان، مدیریت بدن و حتی جذب جنس مخالف و به نوعی انتخاب سبکی لذتبخش از زندگی در عرصه عمومی و خصوصی می‌تواند توصیفی از ماهیت مقاومت در افراد باشد. و به نوعی تداعی‌گر سبک خاصی از زندگی است. همانطور که گیدنز سبک زندگی را مجموعه‌ای کم و بیش جامع از عملکردها می‌داند که فرد برای رفع نیازهای جاری و عینیت بخشیدن به روایت خاصی از هویت شخصی خود در برابر دیگران آنها را به کار می‌گیرد. حال ممکن است در برخی موارد، این روایت‌ها در بستر مکانی و زمانی خاصی، هنجارگریزی و انحراف معنا شود و با انگ هنجارشکن در مقابل ساختارها در دماسنج ارزشی جامعه مورد ارزیابی قرار گیرد. اما آنچه مهم است آنکه؛ انحراف و گریز از هنجارها می‌بایست در بستر اجتماعی جامعه، شناخته، تعریف و تبیین گردد.

از نظر بروس کوئن، انحراف هرگونه رفتاری است که با انتظارات جامعه یا یکی از گروه‌های مشخص درون جامعه منطبق و سازگار نباشد (کوئن، ۱۳۸۳: ۲۱۵). دورکیم «آنومی» را حالت مبهمی بین فرد و جامعه می‌داند که در آن، هنجارها یا از بین رفته یا ضعیف شده‌اند یا با هم در تضادند. دورکیم در دو تصویر مجزا اما مرتبط با یکدیگر، مفهوم کجروی را با تکیه بر دو عنصر «نقض احساسات جمعی» و «غلبه خواسته‌های فردی در زمان ضعف اقتدار جمع»

توضیح می‌دهد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۰: ۲۳۶). در عین حال «رابرت مرتن» این واژه را در بیان حالتی به کار می‌برد که در آن اهداف تجویز شده و هنجارهای حاکم بر تحصیل آنها کامل نیستند (محسنی، ۱۳۸۶: ۳۵). مرتن تأکید می‌کند این جامعه است که آرزوهایی را برمی‌انگیزاند و در همان حال، شیوه‌های مقبول دستیابی بدان را دست کم برای برخی محدود می‌سازد. در این میان، این افراد هم از لحظه‌ای که با این شکاف میان اهداف و وسایل مواجه می‌شوند در وضعیت روانی خاصی قرار می‌گیرند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۲۰۸). مطابق با اندیشه‌های دورکیم و مرتن می‌توان دریافت که ساختارهای اجتماعی موجود عملاً استعداد ساختاری لازم برای هنجارگریزی را فراهم می‌نمایند. حتی هنجارگریزی افراد می‌تواند منجر به هم‌نوایی در طبقات و گروه‌های مختلف گردد. بر این اساس حضور و ظهور افراد در فضای مجازی بنا به دلیل کاهش شکاف میان اهداف و وسایل، دستیابی آنان را به اهداف مدنظر خود حتی به صورت مجازی فراهم می‌نماید حال آنکه ساختارهای اجتماعی همچون سدی در مقابل دستیابی افراد به تقاضاها و خواهش‌های آنان عمل می‌کند.

فرضیه‌های پژوهش

- مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در بین زنان و مردان متفاوت است.
- مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در بین مجردان و متأهلان متفاوت است.
- مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در گروه‌های سنی مختلف متفاوت است.
- مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در مقاطع تحصیلی مختلف متفاوت است.

پیشینه‌ی پژوهشی

قدرتی، زارعی وند، ارفعی مقدم، (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان بی‌تفاوتی اجتماعی دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن انجام دادند. نتایج نشان داد که ترتیب‌بندی متغیرهای مس‌تقل تاثیرگذار بر بی‌تفاوتی اجتماعی براساس تحلیل مسیر عبارتند از: زمینه‌ی خانوادگی، احساس بی‌هنجاری اجتماعی، اثربخشی اجتماعی، رسانه‌های گروهی، اعتماد اجتماعی و امید به آینده بود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشانگر این بود که ۲۹ درصد از تغییرات بی‌تفاوتی اجتماعی دانشجویان، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

نوابخش، میرزاپوری ولوکلا (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان تحلیل جامعه‌شناختی تاثیر بی‌هنجاری بر بی‌تفاوتی اجتماعی انجام دادند. تحلیل و بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد که بی‌تفاوتی اجتماعی در زنان بیشتر از مردان است،

همچنین با افزایش سن و درآمد از میزان بی تفاوتی اجتماعی کاسته می شود. میان متغیر بی هنجاری و بی تفاوتی اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد، بطوری که با افزایش (یا کاهش) بی هنجاری، میزان بی تفاوتی اجتماعی افزایش (یا کاهش) می یابد. همچنین میان بی هنجاری و بعد بی تفاوتی مدنی رابطه معناداری وجود دارد ولی میان بی هنجاری و بعد بی تفاوتی نوع دوستانه رابطه ای معناداری مشاهده نشده است.

حقیقتیان، فرنام (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی رعایت قوانین شهروندی در بین شهروندان اردبیلی انجام دادند. بر اساس یافته‌های تحقیق، ۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه، نسبت به قوانین شهری، دارای قانون پذیری پایین، ۵۵/۱ درصد دارای میزان قانون پذیری متوسط و ۳/۳۶ درصد دارای قانون پذیری بالا هستند. همچنین طبق یافته‌های تحقیق از میان متغیرهای فوق‌الذکر، ارتباط بین رعایت قوانین شهروندی و متغیرهای فردگرایی و نظارت اجتماعی و داشتن ابزار و وسایل اجتماعی برای رسیدن به اهداف فرهنگی و جنس معنادار است. در بقیه‌ی فرضیه‌های تحقیق ارتباط معناداری بین متغیرهای مستقل و وابسته مشاهده نگردید.

جوادی، علمی، صباغ (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان بررسی عوامل موثر اجتماعی در احساس انومی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز انجام دادند. نتایج نشان داد که میزان احساس انومی (متوسط نمره ۵۵/۶۱) می‌باشد. در این تحقیق فرضیه ارتباط همبستگی اجتماعی نظریه دورکیم، نظریه مسنر و کروهن، رابطه معکوس همبستگی اجتماعی و احساس انومی، ارتباط احساس انومی با نظارت اجتماعی با نظریات دیوید ریزمن و ایتکینسون و رابرتسون و رابطه معکوس نظارت اجتماعی و احساس انومی، کاهش احساس انومی با پذیرفتن ارزش‌های جامعه پارسونز تایید شدند.

مک برید و ریدینگر^۱ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان اعتقادات همچنین ترجیحات هنجارهای اجتماعی را اجتماعی می‌کند انجام دادند. آنها چهار مطالعه تجربی انجام دادند که از وظیفه RF استفاده می‌کنند. آنها دریافتند که تمایل فرد برای پیروی از قوانین بستگی به باور او در مورد پیروی از قوانین دیگران دارد و نه فقط یک ویژگی ثابت در سطح فردی برای رعایت هنجار.

اچ. گارسیا و وی^۲ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان درباره هنجارها و باورهای اجتماعی: مدلی از رفتار محیطی مدیران انجام دادند. یافته‌ها، مرز مشخصی را بین هنجارهای اجتماعی و اخلاقی ترسیم می‌کند، که هر دو ممکن است

¹ McBride, M., Ridinger, G.

² H.Garcia, J., Wei, J.

به رفتار دیگران بستگی داشته باشد، اما نه به قابلیت مشاهده عمل. مفاهیم استفاده از قوانین شکل گیری باورهای غیر بیزی توسط جامعه، یعنی یک قانون نمایندگی (اضافه وزن سیگنال‌ها) و محافظه کاری (اضافه وزن قبلی)، برای توابع بازدهی و تعادل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اسکالی^۱ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان حقوق و جامعه انجام داد. این مقاله نمونه‌هایی از مواردی را بیان می‌کند که در آن نقش قانون در حفظ وضع موجود (به ویژه در قالب حقوق مالکیت) ممکن است از ظرفیت فردی یا گروهی برای ایجاد ایده‌های جدید و یا انجام پروژه‌های خلاق حمایت کند یا در تضاد باشد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و براساس نحوه گردآوری داده‌ها پژوهشی توصیفی قلمداد می‌شود. مطالعه در این پژوهش در محیط و بافت طبیعی بدون دستکاری آزمایشی و انتخاب نمونه تصادفی از جامعه‌ی پژوهش انجام شده و پژوهشگر پس از تدوین فرضیه‌های خود و عملیاتی کردن متغیرهای برآمده از فرضیه‌ها، ابزار خود را که یک پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته است، مدون نموده و آن را روی اعضای نمونه اجرا نموده است.

جامعه آماری پژوهش تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز است که بیش از ۱۰۰۰۰ نفر می‌باشند و بر اساس جدول مورگان ۳۷۳ انتخاب و بر اساس نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به پرسشنامه پژوهشگر ساخته پاسخ خواهند داد.

ابزار استفاده شده در پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته است. پرسشنامه حاضر از دو بخش تشکیل شده، بخش اول مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی است و بخش دوم مربوط به متغیر مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه است که متشکل از ۲۶ گویه است. شرح پرسشنامه، اعتبار محتوا، اعتبار سازه و پایایی ابزار پژوهش به قرار زیر می‌باشد.

اعتبار پرسشنامه از طریق اعتبار محتوا، اعتبار سازه ابزار پژوهش از طریق آزمون کیرز - میر، اوکلین و پایایی ابزار از طریق روش آلفای کرونباخ مشخص شده است.

^۱ Scally, K. A.

جدول شماره‌ی ۱: مفهوم‌ها، شاخص‌ها و گویه‌ها

متغیر	شاخص	گویه	نمره گذاری	CVR	KMO	Alpha
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	بی توجهی به قوانین جامعه	۹-۱	۴۵-۹	۰.۸۲۲	۰.۵۷۹	۰.۷۷۷
	رعایت نکردن قواعد و عرف جامعه	۱۵-۱۰	۲۵-۵	۰.۸۵۰	۰.۵۹۳	۰.۷۲۸
هنجارهای جامعه	دوستی و رابطه با جنس مخالف	۱۹-۱۶	۲۰-۴	۰.۸۰۰	۰.۶۴۱	۰.۷۸۴
	رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	۲۴-۲۰	۲۵-۵	۰.۸۵۰	۰.۷۴۹	۰.۸۲۲
	شرکت در مهمانی	۲۶-۲۵	۱۰-۲	۰.۹۰۰	۰.۵۰۰	۰.۷۳۴

در ابتدا به بررسی مولفه‌های پژوهش بر اساس درصد فراوانی پرداخته شد و بعد از اطمینان از وجود شرایط پارامتری یعنی نرمال بودن توزیع، پیوسته بودن متغیرها و برابری واریانس‌ها از آزمون پارامتری t مستقل استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این بخش ابتدا به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی و میانگین‌های مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه و شاخص‌های آن بر اساس میزان مقاومت پرداخته می‌شود. سپس به بررسی تفاوت مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه و شاخص‌های آن بر حسب سن، جنسیت، تاهل و مدارک تحصیلی پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۲: توصیف متغیرهای جمعیت شناختی

		Frequency	Percent
Valid	سال 18-25	51	13.7
	سال 26-30	78	20.9
	سال 31-35	78	20.9
	سال 36-40	92	24.7
	سال 41-45	38	10.2
	سال 46-50	36	9.7
	Total	373	100.0
	Valid	زن	262
مرد		111	29.8
Total		373	100.0
Valid	مجرد	130	34.9
	متاهل	243	65.1
	Total	373	100.0
Valid	کاردانی	88	23.6
	کارشناسی	170	45.6
	کارشناسی ارشد	92	24.7
	دکتر	23	6.2
	Total	373	100.0

با توجه به جدول شماره ۲، ۱۳.۷ درصد از افراد در گروه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال، ۲۰.۹ درصد در گروه سنی ۲۶ تا ۳۰ سال، ۲۰.۹ درصد در گروه سنی ۳۱ تا ۳۵ سال، ۲۴.۷ درصد در گروه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال، ۱۰.۲ درصد در گروه سنی ۴۱ تا ۴۵ سال و ۹.۷ درصد در گروه سنی ۴۶ تا ۵۰ سال قرار دارند. ۷۰.۲ درصد از مشارکت کنندگان در طرح را زنان و ۲۹.۸ درصد را مردان تشکیل داده‌اند. ۳۴.۹ درصد از مشارکت کنندگان مجرد و ۶۵.۱ درصد متاهل می‌باشند. ۲۳.۶ درصد از مشارکت کنندگان در مقطع کاردانی، ۴۵.۶ درصد در مقطع کارشناسی، ۲۴.۷ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۶.۲ درصد در مقطع دکتری مشغول به تحصیل هستند.

جدول شماره‌ی ۳: بی توجهی به قوانین جامعه

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	در حد کم	249	66.8	66.8	66.8
	در حد متوسط	116	31.1	31.1	97.9
	در حد زیاد	8	2.1	2.1	100.0
	Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره‌ی ۳، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان بی توجهی به قوانین جامعه یعنی ۶۶.۸ درصد از جمعیت در حد کم است. این بدین معنی است که مشارکت کنندگان گرایش کمی به بی توجهی به قوانین جامعه دارند و تنها ۲.۱ درصد از افراد گرایش زیاد به بی توجهی به قوانین جامعه دارند.

جدول شماره‌ی ۴: رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	در حد کم	149	39.9	39.9	39.9
	در حد متوسط	193	51.7	51.7	91.7
	در حد زیاد	31	8.3	8.3	100.0
	Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره‌ی ۴، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان رعایت نکردن قواعد و عرف جامعه یعنی ۵۱.۷ درصد از جمعیت در حد متوسط است. این بدین معنی است که مشارکت کنندگان گرایش کمی به رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده دارند و تنها ۸.۳ درصد گرایش زیاد به رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده دارند.

جدول شماره ۵: دوستی و رابطه با جنس مخالف

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	در حد کم	114	30.6	30.6	30.6
	در حد متوسط	182	48.8	48.8	79.4
	در حد زیاد	77	20.6	20.6	100.0
	Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره ۵، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان موافقت با دوستی و رابطه با جنس مخالف یعنی ۴۸.۸ درصد از جمعیت در حد متوسط است. این بدین معنی است که مشارکت کنندگان گرایش متوسطی دوستی با جنس مخالف دارند و ۲۰.۶ درصد گرایش زیاد به دوستی با جنس مخالف دارند.

جدول شماره ۶: رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	در حد کم	11	2.9	2.9	2.9
	در حد متوسط	356	95.4	95.4	98.4
	در حد زیاد	6	1.6	1.6	100.0
	Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره ۶، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش یعنی ۹۵.۴ درصد از جمعیت در حد متوسط است. این بدین معنی است که مشارکت کنندگان گرایش متوسطی به رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش دارند و تنها ۱.۶ درصد گرایش زیاد به رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش دارند.

جدول شماره‌ی ۷: شرکت در مهمانی و پارتی شبانه

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid در حد کم	161	43.2	43.2	43.2
در حد متوسط	141	37.8	37.8	81.0
در حد زیاد	71	19.0	19.0	100.0
Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره‌ی ۷، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان تمایل به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه یعنی ۴۳.۲ درصد از جمعیت در حد کم است. این بدین معنی است که مشارکت کنندگان گرایش کمی به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه دارند و ۱۹ درصد گرایش زیاد به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه دارند.

جدول شماره‌ی ۸: مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid در حد کم	184	49.3	49.3	49.3
در حد متوسط	188	50.4	50.4	99.7
در حد زیاد	1	.3	.3	100.0
Total	373	100.0	100.0	

بر اساس جدول شماره‌ی ۸، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه یعنی ۴۹.۳ درصد از جمعیت در حد کم، ۵۰.۴ درصد از جمعیت در حد متوسط و ۰.۳ درصد در حد زیاد است. این بدین معنی است که گرایش به مقاومت در بین مشارکت کنندگان تقریباً متوسط رو به کم است و در مقابل هنجارهای جامعه مقاومت زیادی نشان نمی‌دهند.

مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در بین زنان و مردان متفاوت است.

جدول شماره ۹: آمار گروهی

جنسیت	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
زن	262	18.76	5.907	.365
مرد	111	20.68	7.211	.684
زن	262	11.98	3.941	.243
مرد	111	13.69	4.852	.461
زن	262	10.99	3.779	.233
مرد	111	12.07	3.687	.350
زن	262	14.71	1.786	.110
مرد	111	14.69	1.925	.183
زن	262	4.92	2.329	.144
مرد	111	5.87	2.405	.228
زن	262	61.35	11.303	.698
مرد	111	67.02	13.328	1.265

جدول شماره ۱۰: آزمون نمونه‌های مستقل

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
بی توجهی به قوانین جامعه	Equal variances assumed	9.176	.003	-2.694	371	.007	-1.929	.716	-3.337	-.521
	Equal variances not assumed			-2.487	175.452	.014	-1.929	.776	-3.460	-.398
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	Equal variances assumed	9.520	.002	-3.574	371	.000	-1.713	.479	-2.655	-.770
	Equal variances not assumed			-3.288	174.332	.001	-1.713	.521	-2.741	-.685
	Equal variances assumed	.453	.502	-2.550	371	.011	-1.084	.425	-1.919	-.248

بررسی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه‌ی ایران

دوستی و رابطه با جنس مخالف	Equal variances not assumed			-2.576	211.991	.011	-1.084	.421	-1.913	-.254
رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	Equal variances assumed	.300	.584	.060	371	.952	.012	.207	-.395	.420
	Equal variances not assumed			.058	193.978	.954	.012	.213	-.409	.433
شرکت در مهمانی	Equal variances assumed	.073	.788	-3.582	371	.000	-.954	.266	-1.478	-.430
	Equal variances not assumed			-3.536	201.351	.001	-.954	.270	-1.486	-.422
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	Equal variances assumed	6.537	.011	-4.191	371	.000	-5.667	1.352	-8.326	-3.008
	Equal variances not assumed			-3.922	180.199	.000	-5.667	1.445	-8.518	-2.816

بی توجهی به قوانین جامعه

بنابر نتیجه آزمون لون (۹.۱۷۶) در سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ نشان دهنده عدم برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف دوم استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در بی توجهی به قوانین جامعه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در بروز بی توجهی به قوانین جامعه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۹ مردان نسبت به زنان بی توجه به قوانین جامعه هستند.

رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده

بنابر نتیجه آزمون لون (۹.۵۲۰) در سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ نشان دهنده عدم برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف دوم استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در بروز رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۹ مردان نسبت به زنان بیشتر به سمت رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده می‌روند.

دوستی و رابطه با جنس مخالف

بنابر نتیجه آزمون لون (۰.۴۵۳) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در تمایل دوستی و رابطه با جنس مخالف تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در تمایل به دوستی و رابطه با جنس مخالف نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۹ مردان نسبت به زنان تمایل بیشتر به دوستی و رابطه با جنس مخالف دارند.

رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش

بنابر نتیجه آزمون لون (۰.۳۰۰) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش تفاوت معنی داری وجود ندارد. این امر نشان دهنده عدم تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش نقشی ندارد.

شرکت در مهمانی و پارتی شبانه

بنابر نتیجه آزمون لون (۰.۰۷۳) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در شرکت در مهمانی و پارتی شبانه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در گرایش به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۹ مردان نسبت به زنان گرایش بیشتری نسبت به شرکت در مهمانی و پارتی شبانه از خود نشان می‌دهند.

مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه

بنابر نتیجه آزمون لون (۶.۵۳۷) در سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ نشان دهنده عدم برابری واریانس‌ها می‌باشد و در این صورت باید از نتایج ردیف دوم استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۰ بین زنان و مردان در مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد و این امر که جنسیت در بروز مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۹ مردان نسبت به زنان مقاومت بیشتری در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه از خود نشان می‌دهند.

مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در بین مجردان و متاهلان متفاوت است.

جدول شماره‌ی ۱۱: آمار گروه‌ها

	تا هل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
بی توجهی به قوانین جامعه	مجرد	130	21.05	7.020	.616
	متاهل	243	18.41	5.809	.373
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	مجرد	130	14.01	4.778	.419
	متاهل	243	11.68	3.785	.243
دوستی و رابطه با جنس مخالف	مجرد	130	12.85	3.504	.307
	متاهل	243	10.49	3.667	.235
رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	مجرد	130	14.44	1.787	.157
	متاهل	243	14.84	1.834	.118
شرکت در مهمانی	مجرد	130	5.57	2.302	.202
	متاهل	243	5.01	2.416	.155
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	مجرد	130	67.92	12.767	1.120
	متاهل	243	60.42	11.060	.709

جدول شماره‌ی ۱۲: آزمون نمونه‌های مستقل

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper	
بی توجهی به قوانین جامعه	Equal variances assumed	10.612	.001	3.893	371	.000	2.646	.680	1.310	3.983	
	Equal variances not assumed			3.677	224.759	.000	2.646	.720	1.228	4.065	
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	Equal variances assumed	6.324	.012	5.155	371	.000	2.329	.452	1.440	3.217	
	Equal variances not assumed			4.808	217.111	.000	2.329	.484	1.374	3.283	
		Equal variances assumed	1.023	.312	6.035	371	.000	2.368	.392	1.597	3.140

فصلنامه پژوهش اجتماعی دوره ۱۴، شماره ۵۵، مرداد ۱۴۰۱

دوستی و رابطه با جنس مخالف	Equal variances not assumed			6.119	274.254	.000	2.368	.387	1.606	3.130
رعایت نکردن قوانین	Equal variances assumed	.620	.431	-2.051	371	.041	-.405	.198	-.794	-.017
مربوط به پوشش	Equal variances not assumed			-2.067	269.686	.040	-.405	.196	-.791	-.019
شرکت در مهمانی	Equal variances assumed	.527	.468	2.172	371	.030	.561	.258	.053	1.069
	Equal variances not assumed			2.204	274.840	.028	.561	.255	.060	1.062
مقاومت در مقابل	Equal variances assumed	3.133	.078	5.908	371	.000	7.499	1.269	5.003	9.995
پذیرش هنجارهای جامعه	Equal variances not assumed			5.657	233.331	.000	7.499	1.326	4.888	10.111

بی توجهی به قوانین جامعه

بنابر نتیجه آزمون لَوْن (۱۰.۶۱۲) در سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف دوم استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۲ بین مجردان و متاهلان در بی توجهی به قوانین جامعه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می‌باشد و این امر که وضعیت تاهل در بی توجهی به قوانین جامعه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان بیشتر بی توجه به قوانین جامعه هستند.

رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده

بنابر نتیجه آزمون لَوْن (۶.۳۲۴) در سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۲ بین مجردان و متاهلان در رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می‌باشد و این امر که وضعیت تاهل در رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان در رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده از خود نشان می‌دهند.

دوستی و رابطه با جنس مخالف

بنابر نتیجه آزمون لون (۱۰۰۲۳) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۲ بین مجردان و متاهلان در دوستی و رابطه با جنس مخالف تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می‌باشد و این امر که وضعیت تاهل در گرایش دوستی و رابطه با جنس مخالف نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان گرایش بیشتر دوستی و رابطه با جنس مخالف از خود نشان می‌دهند.

رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش

بنابر نتیجه آزمون لون (۰۰۶۲۰) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۲ بین مجردان و متاهلان در رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می‌باشد و این امر که وضعیت تاهل در رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان تمایل بیشتری به رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش از خود نشان می‌دهند.

شرکت در مهمانی و پارتی شبانه

بنابر نتیجه آزمون لون (۰۰۵۲۷) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره‌ی ۱۲ بین مجردان و متاهلان در شرکت در مهمانی و پارتی شبانه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می‌باشد و این امر که وضعیت تاهل در شرکت در مهمانی و پارتی شبانه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره‌ی ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان تمایل بیشتری برای شرکت در مهمانی و پارتی شبانه از خود نشان می‌دهند.

مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه

بنابر نتیجه آزمون لون (۳۰۱۳۳) در سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برابری واریانس‌ها می‌باشد و در اینصورت باید از نتایج ردیف اول استفاده شود.

بنابر نتیجه آزمون t در جدول شماره ۱۲ بین مجردان و متاهلان در مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه تفاوت معنی داری وجود دارد. این امر نشان دهنده تفاوت بین مجردان و متاهلان می باشد و این امر که وضعیت تاهل در بروز مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه نقش دارد. بنابر نتایج جدول شماره ۱۱ مجردان نسبت به متاهلان مقاومت بیشتری در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه از خود نشان می دهند.

مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص های آن در گروه های سنی مختلف متفاوت است.

جدول شماره ۱۳: توصیف میانگین ها

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
بی توجهی به قوانین جامعه	سال 18-25	51	20.61	6.853	.960	18.68	22.54	9	34
	سال 26-30	78	19.46	6.042	.684	18.10	20.82	9	33
	سال 31-35	78	20.10	6.837	.774	18.56	21.64	9	39
	سال 36-40	92	18.78	6.528	.681	17.43	20.13	9	37
	سال 41-45	38	19.84	5.514	.895	18.03	21.65	9	34
	سال 46-50	36	16.42	5.016	.836	14.72	18.11	9	34
	Total	373	19.33	6.375	.330	18.68	19.98	9	39
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	سال 18-25	51	14.41	4.674	.655	13.10	15.73	6	25
	سال 26-30	78	13.17	4.247	.481	12.21	14.12	6	22
	سال 31-35	78	12.41	4.368	.495	11.43	13.40	6	24
	سال 36-40	92	11.86	4.344	.453	10.96	12.76	6	29
	سال 41-45	38	11.71	3.432	.557	10.58	12.84	6	18
	سال 46-50	36	10.92	3.358	.560	9.78	12.05	6	18
	Total	373	12.49	4.298	.223	12.05	12.93	6	29
دوستی و رابطه با جنس مخالف	سال 18-25	51	12.67	3.718	.521	11.62	13.71	4	19
	سال 26-30	78	11.77	3.692	.418	10.94	12.60	4	18
	سال 31-35	78	11.51	3.887	.440	10.64	12.39	4	20
	سال 36-40	92	11.47	3.587	.374	10.72	12.21	4	20
	سال 41-45	38	10.47	3.169	.514	9.43	11.52	4	17

بررسی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه‌ی ایران

سال 46-50	36	8.44	3.501	.583	7.26	9.63	4	20	
Total	373	11.31	3.780	.196	10.93	11.70	4	20	
رعایت نکردن قوانین مربوط	سال 18-25	51	14.53	1.713	.240	14.05	15.01	11	17
به پوشش	سال 26-30	78	14.85	1.788	.202	14.44	15.25	12	21
	سال 31-35	78	14.67	1.763	.200	14.27	15.06	11	18
	سال 36-40	92	14.47	1.986	.207	14.06	14.88	9	23
	سال 41-45	38	15.03	1.896	.308	14.40	15.65	12	20
	سال 46-50	36	14.97	1.699	.283	14.40	15.55	11	18
Total	373	14.70	1.826	.095	14.52	14.89	9	23	
شرکت در مهمانی	سال 18-25	51	5.24	2.397	.336	4.56	5.91	2	10
	سال 26-30	78	5.38	2.263	.256	4.87	5.89	2	10
	سال 31-35	78	5.59	2.473	.280	5.03	6.15	2	10
	سال 36-40	92	5.52	2.429	.253	5.02	6.02	2	10
	سال 41-45	38	4.42	2.238	.363	3.69	5.16	2	8
	سال 46-50	36	3.94	2.028	.338	3.26	4.63	2	10
Total	373	5.20	2.389	.124	4.96	5.45	2	10	
مقاومت در مقابل پذیرش	سال 18-25	51	67.45	13.211	1.850	63.74	71.17	43	92
هنجارهای جامعه	سال 26-30	78	64.63	11.371	1.288	62.06	67.19	42	90
	سال 31-35	78	64.28	12.970	1.469	61.36	67.21	41	95
	سال 36-40	92	62.10	12.100	1.262	59.59	64.60	34	109
	سال 41-45	38	61.47	10.240	1.661	58.11	64.84	40	83
	سال 46-50	36	54.69	8.548	1.425	51.80	57.59	42	75
Total	373	63.04	12.202	.632	61.80	64.28	34	109	

بر اساس نتایج جدول شماره‌ی ۱۳ بیشترین مقاومت در گروه‌های سنی ۱۸-۲۵ سال رخ می‌دهد، اما گروه‌های سنی ۳۱ تا ۳۵ و ۲۶ تا ۳۰ سال نیز مقاومت بالایی در پذیرش هنجارهای جامعه دارند. گروه سنی ۴۶ تا ۶۰ سال کمترین میزان مقاومت را نشان دادند. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که هر چه سن بالاتر می‌رود مقاومت در پذیرش هنجارهای همچون بی توجهی به قوانین جامعه، رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده، دوستی و رابطه با جنس مخالف و شرکت در مهمانی و پارتی شبانه کمتر می‌شود. اما، در رعایت قوانین مربوط به پوشش تفاوت چندانی مشاهده نمی‌شود.

جدول شماره ۱۴: تحلیل واریانس

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
بی توجهی به قوانین جامعه	Between Groups	474.264	5	94.853	2.377	.038
	Within Groups	14642.176	367	39.897		
	Total	15116.440	372			
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	Between Groups	373.430	5	74.686	4.218	.001
	Within Groups	6497.787	367	17.705		
	Total	6871.217	372			
دوستی و رابطه با جنس مخالف	Between Groups	437.994	5	87.599	6.593	.000
	Within Groups	4875.931	367	13.286		
	Total	5313.925	372			
رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	Between Groups	14.927	5	2.985	.894	.485
	Within Groups	1225.041	367	3.338		
	Total	1239.968	372			
شرکت در مهمانی	Between Groups	103.896	5	20.779	3.778	.002
	Within Groups	2018.618	367	5.500		
	Total	2122.515	372			
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	Between Groups	3991.602	5	798.320	5.700	.000
	Within Groups	51397.872	367	140.049		
	Total	55389.475	372			

همانطور که در جدول شماره ۱۴ مشاهده می‌شود با توجه به سطح معنی داری آزمون F که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، تفاوت بین گروه‌های سنی مختلف در ، بی توجهی به قوانین جامعه، رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده، دوستی و رابطه با جنس مخالف، شرکت در مهمانی و پارتی شبانه و در کل مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه معنی دار است

که نشان می‌دهد تفاوت میانگین مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه در گره‌های سنی مختلف به لحاظ آماری معنی‌دار است.

مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی و شاخص‌های آن در مقاطع تحصیلی مختلف متفاوت است.

جدول شماره‌ی ۱۵: توصیف میانگین‌ها

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
بی توجهی به قوانین جامعه	88	19.02	6.583	.702	17.63	20.42	9	34
کارشناسی	170	19.81	6.565	.504	18.82	20.81	9	39
ارشد کارشناسی	92	19.35	5.834	.608	18.14	20.56	9	36
دکتر	23	16.87	5.949	1.240	14.30	19.44	9	28
Total	373	19.33	6.375	.330	18.68	19.98	9	39
رعایت نکردن قواعد و عرف	88	13.14	4.194	.447	12.25	14.03	6	23
خانواده	170	12.36	4.319	.331	11.70	13.01	6	29
ارشد کارشناسی	92	12.68	4.373	.456	11.78	13.59	6	29
دکتر	23	10.22	3.605	.752	8.66	11.78	6	18
Total	373	12.49	4.298	.223	12.05	12.93	6	29
دوستی و رابطه با جنس مخالف	88	12.00	3.575	.381	11.24	12.76	4	20
کارشناسی	170	11.16	3.977	.305	10.56	11.77	4	20
ارشد کارشناسی	92	11.07	3.679	.384	10.30	11.83	4	20
دکتر	23	10.74	3.292	.686	9.32	12.16	4	16
Total	373	11.31	3.780	.196	10.93	11.70	4	20
رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	88	14.50	1.605	.171	14.16	14.84	11	19
کارشناسی	170	14.81	1.849	.142	14.53	15.09	9	23
ارشد کارشناسی	92	14.66	1.912	.199	14.27	15.06	9	21
دکتر	23	14.83	2.125	.443	13.91	15.74	11	20
Total	373	14.70	1.826	.095	14.52	14.89	9	23
شرکت در مهمانی	88	5.80	2.618	.279	5.24	6.35	2	10
کارشناسی	170	5.01	2.213	.170	4.68	5.35	2	10
ارشد کارشناسی	92	5.15	2.463	.257	4.64	5.66	2	10
دکتر	23	4.57	2.128	.444	3.64	5.49	2	10

فصلنامه پژوهش اجتماعی دوره ۱۴، شماره ۵۵، مرداد ۱۴۰۱

Total	373	5.20	2.389	.124	4.96	5.45	2	10	
مقاومت در مقابل پذیرش	کارדانی	88	64.45	12.749	1.359	61.75	67.16	34	92
هنجارهای جامعه	کارشناسی	170	63.16	12.588	.965	61.25	65.06	38	109
	ارشد کارشناسی	92	62.91	11.271	1.175	60.58	65.25	42	95
	دکتر	23	57.22	9.410	1.962	53.15	61.29	42	75
Total	373	63.04	12.202	.632	61.80	64.28	34	109	

بر اساس نتایج جدول ۱۵ بیشترین مقاومت در مدارک تحصیلی پایین تر رخ می‌دهد، در واقع، رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده و شرکت در مهمانی و پارتی شبانه در افراد با مدارک تحصیلی پایین تر بیشتر رخ می‌دهد تا مدارک تحصیلی بالاتر، که این نیز برگرفته از این است که هر چه سن بالاتر می‌رود مقاومت در پذیرش هنجارهای کاهش می‌یابد. در سایر شاخص‌ها و متغیر اصلی یعنی مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه تفاوت محسوسی مشاهده نمی‌شود.

جدول شماره ۱۶: تحلیل واریانس

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
بی توجهی به قوانین جامعه	Between Groups	187.030	3	62.343	1.541	.204
	Within Groups	14929.409	369	40.459		
	Total	15116.440	372			
رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده	Between Groups	161.970	3	53.990	2.969	.032
	Within Groups	6709.247	369	18.182		
	Total	6871.217	372			
دوستی و رابطه با جنس مخالف	Between Groups	58.493	3	19.498	1.369	.252
	Within Groups	5255.432	369	14.242		
	Total	5313.925	372			
رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	Between Groups	6.133	3	2.044	.611	.608
	Within Groups	1233.835	369	3.344		
	Total	1239.968	372			
شرکت در مهمانی	Between Groups	46.698	3	15.566	2.767	.042
	Within Groups	2075.816	369	5.626		
	Total	2122.515	372			
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	Between Groups	959.727	3	319.909	2.169	.091
	Within Groups	54429.747	369	147.506		
	Total	55389.475	372			

همانطور که در جدول شماره‌ی ۱۶ مشاهده می‌شود تنها در دو شاخص رعایت نکردن قواعد و عرف خانواده و شرکت در مهمانی و پارتی شبانه با توجه به سطح معنی داری آزمون F که کوچکتر از $0/05$ می باشد تفاوت معناداری در مقاطع مختلف تحصیلی وجود دارد. در سایر موارد تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود.

بحث و نتیجه گیری

برای حل مسائل مبتلا در جامعه، هنجارها ظهور می‌یابند. هنجارها بر اثر پیشنهاد افراد یا گروه‌ها و حصول توافق جمعی از نظر فوایدی که دارند مورد تصویب ضمنی و یا رسمی قرار می‌گیرند. هنجارها به این دلیل باقی می‌مانند که با نظام ارزشی جامعه در توافق هستند و به نیازهای اجتماعی پاسخ می‌دهند. آنچه که از نظر هنجارها اهمیت دارد، فشار اجتماعی ناشی از اشخاصی است که با یکدیگر ارتباط متقابل دارند. اشخاص درباره چیزها داوری می‌کنند و این قضاوت‌ها را به دیگران نیز منتقل می‌کنند (محسنی، ۱۳۸۶: ۳۴). بنابراین، با توجه به اینکه دانش جویان طیف گسترده‌ای از افراد است و افراد با فرهنگ‌ها، اعتقادات و رفتارهای متفاوتی در این عرصه در حال مراد و گفت‌وگو می‌باشند، ضمن پیروی از یکدیگر در خصوص رفتارها و عملکردهایشان گاه به یک شکل عمل کرده و گاه در مقابل موضوعات مختلف با هم دست به مخالفت می‌زنند. از این رو، عوامل جامعه‌شناختی در پذیرش یا عدم پذیرش هنجارهای جامعه و حتی خانواده تاثیرگذارند.

نقش عمده هنجارها در جامعه، تنظیم اجتماعی و تبعیت از آنها در روابط اجتماعی است و به همین علت است که برای تعریف دقیقتر آن برخی از جامعه‌شناسان (مانند دارندورف) از مفهوم گرامر یا دستور اجتماعی نیز استفاده کرده‌اند و برای بیان آن از مثال‌هایی چون آداب دینی، ارکسترهای موسیقی و کار در یک سازمان اداری استفاده کرده‌اند (شهرآبی، ۱۳۹۰: ۸۵). مطابق با این تعریف، افرادی که در یک محیط اجتماعی یکسان قرار دارند از هم تبعیت کرده و در نتیجه می‌توان گفت که محیطی مثل شبکه‌های مجازی می‌تواند تأثیر شگرفی در تبعیت افراد از یکدیگر داشته باشد. در واقع، در این فضا، افراد به واسطه شناخته نشدن راحتتر ارتباط برقرار می‌کنند و از این رو، در این فضا سریعتر و آسانتر اقدام به هنجارشکنی کرده و در مقابل هنجارهایی که در خانواده و جامعه وجود دارد قد علم می‌نمایند. از سویی، فرد رفتارهای اجتماعی خود را بر اساس مؤلفه‌های متعددی از قبیل فرهنگ و هنجارهای اعتقادی، ارزشی و قانونی مورد قبول خود یا جامعه و همچنین نقش خود در اجتماع و هویتی که بدست آورده تنظیم می‌کند (فروزان و

فروزان، ۱۳۹۲: ۵۶۵). در واقع، می‌توان گفت بی‌هنجاری وقتی روی می‌دهد که انفصالی جدید میان ساختار اجتماعی و فرهنگ، میان توانایی‌هایی به لحاظ ساختاری ایجاد شده افراد برای عمل کردن هماهنگ با اهداف و هنجارهای فرهنگی و خود هنجارها و اهداف وجود دارد (ریتزر، ۱۳۸۹: ۱۶۱). زمانیکه هنجارهای جامعه فشاری مضاعف بر افراد می‌آورد و از سویی افراد با در نظر گرفتن شرایط خود و جامعه هنجاری را مناسب ارزیابی نمی‌کنند با آن به مقابله می‌پردازند بدون آنکه قصد قانون شکنی داشته باشند. گاهی هنجارهای جامعه با منافع افراد در تضاد است و افراد آن را مخالف خود می‌دانند و احساس می‌کنند آن هنجار بر آنها تحمیل شده است و بنابراین از پذیرش آن خودداری می‌کنند. به نظر مرتن زمانی که یکی از این دو (هدف و وسیله) یا هر دو تواما محدود و در دسترس فرد نباشد، اختلالات رفتاری در صور مختلف نظیر آنومی در فرد ظاهر خواهد شد. به طور مثال، وقتی جامعه کاملا برفرد کنترل دارد، وی نوعی احساس بی‌قدرتی خواهد کرد؛ زمانی که هر دو هدف و هنجار از دید فرد پوچ و بی‌محتوا است، وی نوعی احساس جدایی و انزوای اجتماعی خواهد داشت؛ و زمانی که فرد ارزش و هنجارهای اجتماعی را نپذیرد، دچار نوعی احساس بی‌هنجاری است. به نظر مرتن هر سه جنبه بیگانگی؛ یعنی احساس بی‌قدرتی، بی‌هنجاری و انزوا می‌توانند به صورت جمعی یا به صورت منفرد در فرد ظاهر شوند (تبریزی، ۱۳۸۰: ۱۵۱-۱۵۰، به نقل از صدرا و قنبری، ۱۳۸۷: ۶۰).

یعنی بیشتر مشارکت‌کنندگان معتقدند که قوانین موجود در جامعه کهنه و قدیمی هستند و برای شرایط حال حاضر مفید نمی‌باشند. مرتن معتقد است که ساختار اجتماعی جدیدی که حاصل دوران مدرنیته است، سبب شده تعادل اجتماعی بین ابزار و اهداف آن از بین برود. لازمه این عدم تعادل خلق ارزش‌ها و آداب جدیدی است که در میان نسل قبل ضد ارزش بودند. ... به طور مثال، مرتن معتقد است که وقتی جامعه شرایط لازم را برای ازدواج و اشتغال فراهم نکند، ارزش‌ها و هنجارهای جدیدی حاکم می‌شود که مورد پسند نیست (صدیق، ۱۳۸۰: ۱۲۱ به نقل از صدرا و قنبری، ۱۳۸۷: ۶۱). جامعه سنتی و جامعه مدرن به دلیل تثبیت ارزش‌ها و هنجارها و قواعد ارزشی - اخلاقی، کمتر دچار نابسامانی و تنش می‌شوند و حال آنکه جامعه در حال گذر از سنتی به مدرن، به دلیل تضعیف هنجارهای سنتی و قواعد اخلاقی ارزشی پیشین و عدم استقرار و تثبیت هنجارهای مدرن دچار یک وضعیت نابسامان و آنومیک می‌شود. دورکیم پیدایش اشکال آسیب‌شناسانه را نتیجه پیامد تقسیم کار می‌داند. ... طبق نظر دورکیم در چنین اوضاعی، کارکردهای ویژه تقسیم کار، به طور کلی تداوم و تقابل مؤثر بر یکدیگر ندارند. در نتیجه درک نظام اجتماعی، قوانین مشترک و مهم این قوانین از سوی فرد با مشکل مواجه می‌شود (توسلی، ۱۳۸۲: ۳۷). دورکیم در "آنومی و بی‌هنجاری" به رابطه بین

انحراف و تضعیف هنجارها اشاره دارد و به اعتقاد وی این انحراف نوعی عکس‌العمل مردم جامعه در حال انتقال از مرحله سنتی به مدرن است. او معتقد است که در شرایط اجتماعی مستحکم و پایدار، آرزوها از طریق هنجارها تمديد می‌شوند و با ناهنجاری‌ها و به تبع آن از بین رفتن آرزوها، آنومی یا یک وضعیت غیرقابل تمديد آرزوها ایجاد می‌شود که دست نیافتنی می‌شوند پس یک وضعیت نارضایتی اجتماعی دائمی ایجاد می‌شود که خود را به شکل‌های مختلف نشان می‌دهد (رفیع‌پور، ۱۳۷۸: ۳۱). طبق تئوری هیرشی میزان باور افراد به هنجارهای اجتماعی و رعایت قوانین متفاوت است. هر چه این اعتقاد در فرد ضعیفتر باشد بیشتر احتمال دارد که هنجارشکنی کند. بنابراین انحراف به علت فقدان اعتقاد و پایبندی به اعتبار هنجارها و قانون‌ها واقع می‌شود. فردی که خود را تحت تأثیر اعتقادات معمول در جامعه نبیند، هیچ وظیفه اخلاقی برای هم‌نوا بودن و رعایت قوانین در نظر نمی‌گیرد. هیرشی بر این باور است که گوناگونی میزان اعتقاد به هنجارها و قوانین را می‌توان از نظر تجربی سنجید. به همین دلیل انحراف از نظر او زیر تأثیر اعتقادات بر خلاف اخلاق معمول در جامعه واقع می‌شود. او بر این باور است هر چه افراد کمتر اعتقاد داشته باشند که باید از هنجارها و قوانین پیروی کنند بیشتر احتمال دارد که منحرف شوند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت بر مبنای این نظریه هر چه افراد کمتر معتقد، وابسته و پایبند باشند احتمال کج‌رفتاری آنها بیشتر است.

بنابر نتایج به دست آمده از یافته‌های پژوهش نشان داده شد که گرایش به مقاومت در بین مشارکت‌کنندگان تقریباً متوسط رو به کم است و در مقابل هنجارهای جامعه مقاومت زیادی نشان نمی‌دهند. این امر نشان می‌دهد که گروهی که برای شرکت در پژوهش انتخاب شده‌اند در مقابل هنجارهای رسمی و غیر رسمی جامعه، قوانین و مقررات جامعه مقاومتی نشان نمی‌دهند، و از آنجا که این گروه دانشجویان دانشگاه بوده‌اند و ۷۰ درصد آنها مقطع کارشناسی به بالا بوده‌اند نشان می‌دهد که تحصیلات بالا در کنترل افراد به رعایت نکردن قوانین نقش داشته است و بر اساس مقایسه‌ی مقاطع تحصیلی در پذیرش هنجارهای مشخص شد که افراد در مقطع کاردانی مقاومت بیشتری نشان داده‌اند که این امر نیز نشان می‌دهد هر چه تحصیلات فرد بالاتر بوده درک بهتری از قوانین جامعه داشته است. همچنین مشخص گردید که در رده‌ی سنی کمتر از ۳۰ سال مقاومت بیشتری دیده شده است که این امر نشان می‌دهد افراد هر چه سن‌شان افزایش می‌یابد درک درست‌تری از قوانین و هنجارهای جامعه دارند. در مقایسه‌ی مجردان و متاهلان نیز مشخص شد که مجردان مقاومت بیشتری نسبت به هنجارهای جامعه دارند که با توجه به این امر که در نظر بگیریم مجردان در گروه‌های سنی کمتر از ۳۰ سال قرار دارند می‌توان گفت که طبیعی است در دوران جوانی و مجردی

مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای دیده شود. مردان نیز بیشتر از زنان مقاومت داشته‌اند که این امر نیز موید این امر است که مردان با خصلت مردانگی و شیطنت‌های پسرانه و مردانه در مقابل هنجارها مقاومت نشان دهند. برخی از نظریه‌های جامعه‌شناسی انحراف، نظیر "بوم‌شناختی" و نظریه "فشار" مرتن با استناد به آمارهای رسمی انحرافات اجتماعی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی را از متغیرهای مربوط به بزهکاری دانسته‌اند. صاحب‌نظرانی چون مرتن (۱۹۵۵)؛ کوهن (۱۹۵۵)؛ کلوواردو اوهلین (۱۹۶۰)؛ میلر (۱۹۷۵) در خصوص این نظریه‌ها بر این باورند که احساس محرومیت جوانان با پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین، نبود شرایط مناسب زندگی و ارضای نامناسب نیازها، آنان را به سمت رفتار بزهکارانه سوق می‌دهد. در نتیجه می‌توان گفت که تحصیلات پایین عاملی بر عدم پذیرش هنجارهای جامعه است. همانگونه که مشخص شد بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و گرایش به تحصیلات بالا رابطه‌ی معنادار معکوسی وجود دارد. از سویی دیگر، بر اساس نظر ساترلند تأثیر همنشینی در کودکی یا دوران بلوغ، به مراتب بیش از سنین بالاتر است (سلیمی، ۱۳۸۶: ۴۰۱). یعنی میزان ارتباط جوانان با یکدیگر، شدت این ارتباط و سن جوانی از عواملی است که بر هنجارگریزی جوانان مؤثر است زیرا این سن، مستعد تأثیرپذیری و فراگیری است (شهرآبی، ۱۳۹۰: ۲۷). گیدنز، به فرار بودن جامعه به عنوان ویژگی جوامع متعدد و نیز نوعی مرخص شدن از گذشته توجه دارد. نکته قابل تامل در اندیشه گیدنز رد این مسئله است که نسل جدید به لحاظ اخلاقی نسبت به نسل قبلی دچار مشکل است. او در پاسخ به این پرسش که آیا شاهد ظهور یک نسل «من» خواهیم بود که ارزش‌های مشترک و علایق عمومی را نابود می‌کند و فردگرایی مفرط و شدید به وجود آورند، عنوان کرد که نسل «من» توصیف‌گمراه‌کننده از فردگرایی جدید است و نشانه‌ای از یک روند فساد اخلاقی به دست نمی‌دهد. در واقع به عکس، وی معتقد است که نسل‌های جوان امروز نسبت به نسل‌های پیشین به مسائل اخلاقی بسیار بیشتر حساس هستند، اما آن‌ها این ارزش‌ها را به سنت ربط نمی‌دهند یا شکل‌های سنتی اقتدار را به مثابه عامل تعیین‌کننده هنجارهای شیوه زندگی نمی‌پذیرند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۴۳-۴۲). بنابراین پیامدهای مدرینته فقط به حوزه شخصی محدود نمی‌شود، این پیامدها روابط ما با نظام‌های انتزاعی را نیز تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. از این رو، با توجه به نتیجه‌ی به دست آمده در پژوهش می‌توان گفت که هنجارگزینی و عدم پذیرش هنجارها با سن افراد مرتبط است و افراد در سن نوجوانی و جوانی مقاومت بیشتری نسبت به هنجارها و قوانین نشان می‌دهند.

منابع

- استوری، ج. (۱۳۸۹). *مطالعات فرهنگی درباره فرهنگ عامه*. ترجمه حسین پاینده. تهران: انتشارات آگاه.
- اسلامی بناب، سید رضا. (۱۳۸۸). بررسی امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن. پایان‌نامه کارشناس‌ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد تبریز.
- آقاپور، علی. (۱۳۸۷). هنجارشکنی در رسانه‌های جمعی. ناشر دفتر عقل، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما قم: زلال کوثر.
- تاجیک، م. ر.، خداخواه آذر. س. (۱۳۹۵). رسانه‌های اجتماعی مجازی و عرصه سیاست در ایران. فصلنامه سیاست. مجله‌ی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره 46، شماره 3، پاییز 1395، 572-553.
- توسلی، غ. ع. (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در شرایط آنومیک. تهران: نشر دانشگاه تهران.
- جوادی، ح.، علمی، محمود، صباغ، ص. (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر اجتماعی در احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز. *مجله مطالعات جامعه‌شناسی*، دوره ۵، شماره ۱۴، ص ۲۹-۴۵.
- حقیقتیان، م.، فرنام، م. (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی رعایت قوانین شهروندی در بین شهروندان اردبیلی. *مطالعات شهری*، شماره ۴، ص ۱۷۱-۲۱۴.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۸). آنومی یا آشفتگی اجتماعی. تهران: انتشارات سروش.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۹). *مبانی نظریه جامعه‌شناختی معاصر و ریشه‌های کلاسیک آن*. ترجمه شهناز مسمی‌پرست. تهران: انتشارات ثالث.
- ساروخانی، باقر. غلامعباس توسلی. (۱۳۸۸). تأثیر فضاهای مجازی بر کنش اجتماعی جوانان دانشجوی دختر با تأکید بر اینترنت. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی. سال دوم، شماره اول. بهار ۸۷.
- سلیمی، ع.، داوری، م. (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی کجروی*. قم: انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شفیعی، س. (۱۳۹۳). سیری در رویکردهای نظری متاخر به مقاومت. *فصلنامه علوم اجتماعی*. شماره 64.

شهرآبی، م. (۱۳۹۰). بررسی علل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر هنجارگریزی دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دخترانه شهر تهران در سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۰. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. رشته پژوهشگری علوم اجتماعی. دانشکده آزاد اسلامی واحد رودهن.

صدرا، ع.، قنبری، ع. (۱۳۸۷). *ارزش‌های حاکم بر جامعه، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک*.

صدیقی سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۵). *آسیب‌شناسی اجتماعی*. تهران: انتشارات آن، چاپ دوم.

فروزان، ی.، فروزان، ح. (۱۳۹۲). ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر تغییرات رفتاری در زندگی انسان. پژوهشکده فناوری اطلاعات و ارتباطات جهاد دانشگاهی، مجموعه مقالات همایش تخصصی شبکه‌های اجتماعی. صص ۵۶۱-۵۶۸.

قدرتی، ش.، زارعی وند، ل.، ارفعی مقدم، ع. (۱۳۹۹). بی تفاوتی اجتماعی دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری، *مسائل اجتماعی/ایران*، شماره ۲، صص ۱۲۵-۱۵۲.

کوئن، ب. (۱۳۸۳). *مبانی جامعه‌شناسی*. ترجمه و اقتباس غلامعباس توسلی و رضا فاضل. تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۲). *تجدد و تشخیص*. ترجمه ناصر موفقیان. تهران: نشر نی.

محسنی، م. (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات طهوری.

نوابخش، م. میرزاپوری ولوکلا، ج. (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی تأثیر بی‌هنجاری بر بی تفاوتی اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهر بابل). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، دوره ۷، شماره ۳، صص ۵۳-۶۷.

H.Garcia, J., Wei, J. (2021). On social norms and beliefs: A model of manager environmental behavior, *Resource and Energy Economics*, Vol 65, P 101-232.

McBride, M., Ridinger, G. (2021). Beliefs also make social-norm preferences social, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol 191, P 765-784.

Scally, K. A. (2020). *Law and Society*, Encyclopedia of Creativity (Third Edition), p 26-32.

Study of resistance towards accepting the official norms of the Iranian society (case study: students of Tehran Azad University over 2020-2021)

Mona Robati¹ Majid Radfar² Ali Malek Pour³

Abstract

The present study seeks to investigate the resistance towards accepting the official norms of the Iranian society among students of Tehran Azad University. The study is applied research in terms of the research objective and a descriptive study in terms of research path. The statistical population includes all students of Azad University, Central Tehran branch, among whom 384 people were selected as the sample through systematic random sampling and answered the researcher-made questionnaire. The questionnaire was made up of 77 items. The raw data obtained from the research questionnaire were analyzed using SPSS26 software, independent t-test, and one-way ANOVA. Results of the independent t-test indicated that gender influences the resistance towards accepting the norms of society, and men are more resistant to accepting the norms compared to women. Results of one-way ANOVA revealed that various age groups perform differently in terms of accepting the norms, and older people are less inclined to resist the norms. It was also found that academic degree plays no part in the acceptance of or resistance towards the norms of the community; however, it was revealed from the indicators that those with lower academic degrees are more resistant towards accepting family rules and norms, and have a higher tendency to take part in nightly parties and gatherings. It was also found in the description of means that the level of participants' disregard for the rules of the society in terms of tendency to participate in nightly parties and gatherings was low. On the other hand, it was revealed that participants had a moderate level of disregard for the rules and norms of the society in terms of friendship and relationship with the opposite sex and the rules on clothing. Overall, the resistance towards the norms of the society was revealed to be low.

Keywords: resistance, acceptance of social norms, students, gender, education, marriage

¹ Department of Sociology of Social Issues in Iran, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. mrobati63@gmail.com

² Department of Sociology, Islamic Azad University, Roodehen Branch, Tehran, Iran. majid.radfar@iau.ac.ir

³ Department of Sociology, Islamic Azad University, Roodehen Branch, Tehran, Iran. Pour.ali@gmail.com